

N:o 62.

Ank. till Riksd. Kansli den 11 Maj 1882, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående deltagande för åtskilliga kronoegendomar inom Örebro län uti Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsföretag.

(I. och R. A:e.)

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 22) har Herr *Folke Andersson* föreslagit, att Riksdagen — under förklaring, att den för sin del medgifver, att de arrendatorer af kronans jord vid Hjelmaren och Qvismaren, som ikläda sig sänkingskostnaden för de hemman och lägenheter, hvilka af dem innehafvas, må erhålla sina nuvarande arrendekontrakt förlängda till år 1908, då sjösänkingsbolagets statslån skall vara slutbetaladt — måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 25,000 kronor samt med anmälan härom i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan rörande omförmälda kronojord under förnyad ompröfning och med arrendatorerne träffa sådana uppgörelser, att genom kronans deltagande i Hjelmarens och Qvismarens sänkning kronans jord måtte, så vidt möjligt, oförminskad bibehållas.

Enligt hvad i förenämnda motion jemväl finnes omförmäldt, hade Kammarkollegium uti underdånig skrifvelse den 10 November 1880 underställt Kongl. Maj:ts pröfning en af Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag gjord och af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län, jemte eget yttrande, till Kollegium öfverlemnad framställning, deri bolaget anhållit, att Kollegium, som under sin förvaltning hade åtskilliga, å en ansökningen bilagd förteckning upptagna kronohemman och lägenheter, hvilka af berörda sjösänkingsföretag vunne båtnad, måtte inhemta

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 4 Saml. 1 Afd. 43 Häft.

Kongl. Maj:ts beslut, huruvida statsverket för samma hemman och lägenheter skulle taga del i sjösänkingsföretaget eller med jord ersätta den båtnad, som efter blifvande slutlig uppskattning den vattenskadade marken funnes hafva vunnit; och hade Kollegium, under erinran om de olägenheter, som för jordegarna uppstode genom att icke deltaga i sjösänkingsföretag, och framhållande af det ifrågavarande företagens allmännyttiga beskaffenhet, hemställt, att kronan måtte för vissa å förenämnda förteckning upptagna hemman och lägenheter deltaga i företaget, men har Kongl. Maj:t genom nådigt bref till Kollegiet den 26 Mars 1881 förklaradt, att delaktighet för ifrågavarande hemman och lägenheter i sjösänkingsföretaget icke skulle ega rum.

Såsom utaf bilagda af sjösänkingsbolagets styrelse uppgjorda och till Utskottet genom motionären öfverlemnade uppgift (Bil. Litt. A) synes, utgör den jordvinst, som skulle genom sjöarne Hjelmarens och Qvismarens sänkning tillfalla kronans i närheten af samma sjöar belägna hemman och lägenheter, 1884 qvadratref 93 qvadratstänger 25 qvadratfot första klassens jord. Oafsedt den för landshöfdingelöneregleringsfondens räkning utarrenderade lägenheten, Alnängarne, för hvilken den vunna förbättringen på grund af domstols utslag skall med jord betalas, hafva, enligt hvad Kammarkollegium i förenämnda skrifvelse upplyst, beträffande de öfriga ifrågavarande egendomarne, innehafvarne af boställena Årla, Attersta och Våhla, hvilka boställen fortfarande disponeras af indelningshafvare, förklaradt sig vilja i företaget deltaga samt arrendatorerne af hemmanen Åkesberg och Via enligt arrendekontrakten förbundits ansvara för alla de kostnader, som under arrendetiden kunde drabba egendomarne. De hemman och lägenheter, för hvilka fråga nu är att för kronans räkning deltaga i sjösänkingsföretaget, äro alltså återstående hemmanen Rynninge, Åfversta, Biskopsvrak, Egeby, Helgesta, Råsta, Berga för en utäng, Malgräfva för en utäng samt Vahlsta, hvilka hemmans och lägenheters sammanlagda vinst af företaget uppskattats till 1038 qvadratref 29 qvadratstänger och 53 qvadratfot fullgradig jord, för hvilken andelen i sjösänkingskostnaden beräknats uppgå till 67,955 kronor 43 öre.

Då, för så vidt Utskottet kunnat inhemta, en ej ringa vinst skulle beredas ifrågavarande hemman och lägenheter på grund af den jordförbättring, som komme dem att genom öfvermålade sjösänkingsföretag beredas, och det alltså torde vara med kronans fördel öfverensstämmande att för dessa hemman och lägenheter i företaget deltages, har Utskottet ansett det med förevarande motion afsedda syfte beaktansvärdt. Deremot har Utskottet, med afseende å den synnerligen olika

jordvinning, som skulle komma att tillfalla de särskilda egendomarne, samt å egendomarnes olika återstående arrendetid, hvilken icke står i förhållande till den större eller mindre fördel, som komme att af sjösänkningen vinnas, icke funnit sig böra biträda motionärens förslag om, att samtliga de arrendatorer af berörda egendomar, hvilka ikläda sig sänkingskostnaden, skulle medgifvas en förlängning i arrendetiden till år 1908.

Uti 25:te punkten i de af innevarande Riksdag antagna grunder för förvaltningen af kronans domäner föreskrifves, att om, efter det arrendator antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendator undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendator från och med arrendeåret näst efter det, då företaget blifvit afsynadt och godkändt, å det belopp, kronan för ändamålet fått utgifva, erlägga fem procent årlig ränta; och har Utskottet föreställt sig, att förevarande fråga bäst löses genom tillämpning i detta fall af den uti anförda punkt uttalade åsigt om, att kronan må för sin utarrenderade jord medverka i vattenafledningsföretag. Oaktadt Kongl. Maj:t, på sätt ofvan är meddeladt, med anledning af sjösänkingsbolagets omförmälda ansökan, förklarar, att delaktighet för ifrågavarande hemman och lägenheter i sjösänkingsföretaget icke borde ega rum, har alltså, sedan nu, i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, nya grunder för dylika fall blifvit antagna, Utskottet icke tvekat föreslå, att frågan om kronans deltagande i förenämnda företag må ånyo underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Beträffande kostnaden för ifrågavarande kronoegendomars deltagande i sjösänkingsföretaget, har Utskottet visserligen icke varit i tillfälle att derom uppgöra närmare beräkningar, hvadan Utskottet ansett de till bestridande af denna kostnad erforderliga medel böra såsom förslagsanslag uppföras, men å andra sidan trott sig kunna antaga, att utgifterna i detta hänseende icke böra i väsentlig mån öfverstiga den enligt ofvan åberopade uppgift (Bil. Litt. A) för dessa hemman och lägenheter belöpande, till 13,590 kronor 28 öre beräknade andelen i sjösänkingsbolagets särskilda lån å 500,000 kronor, enär inkomsterna af den tillvunna jorden böra kunna antagas snart nog motsvara hvad som till ränta och amortering på statslånet för dessa hemman belöper; hvadan Utskottet funnit sig böra föreslå, att anslaget uppföres till 15,000 kronor.

Då Utskottet, såsom ofvan är antydt, trott sig med visshet kunna antaga, att omförmälda sjösänkingsföretag skall för kronojorden medföra vinst, torde deraf jemväl framgå, att Utskottet föreställer sig, att

ersättning icke bör komma att saknas för den utgift, staten i detta hänseende får vidkännas. Genom att den till följd af sjösänkningen åt dessa egendomar vunna jord antingen till förre arrendatorn mot förhöjning i arrendesumman öfverlemnas eller från egendomarne utbrytes och i särskilda lotter utarrenderas under återstående arrendetiden för att derefter med hemmanen under ett arrende förenas, torde nemligen full godtgörelse för sjösänkingskostnaderna vara att emotse.

Utskottet hemställer alltså:

a) att Riksdagen må i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes dels taga under ompröfning, huruvida och i hvad mån kronan må i kostnaderna för sänkningen af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren deltaga för de kronans hemman och lägenheter, hvilka af sjösänkingsföretaget kunna vinna fördel, samt dels, derest kronan befinnes i företaget böra deltaga, bestämma vilkoren för sådant deltagande samt sättet, huru den genom sjösänkningen vunna jorden må kronan tillgodogöras;

b) att Riksdagen må till bestridande af kostnaderna för kronans deltagande i berörda sjösänkingsföretag på extra stat under sjunde hufvudtiteln för år 1883 uppföra och ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 15,000 kronor.

Stockholm den 11 Maj 1882.

På Stats-Utskottets vägnar:

Emil Key.

Herr *R. Montgomery Cederhielm* har begärt få antecknad, att han inom Utskottet icke deltagit i behandlingen af förevarande ärende.

Uppgift på de Kronans domäner i Örebro län, som af Hjelmarens och Qvismarens sänkning vinna båtnad.

Härad.	Socken.	Mantal.	Namn.	Egenskap.	Arealuppgifter efter graderingslängden.												Arrende-tid.		Beräknad sjösänkingskostnad.						Ungefärliga kostnaden pr befulligt tunnland.			
					Arealinnehåll.				Före sänknin-gen uppskattning.	Efter sänknin-gen uppskattning.	Genom sänk-ningen ökad uppskattnings-innehåll.	Från mid-fastan	Till mid-fastan	Andel i statslänet.		Andel i extralänet.		Summa.										
					Gamla mättet.	Nya mättet.	Tld.	Kld.						Ref.	st.	Ref.	st.	Ref.	st.	Ref.	st.	Ref.	st.	Ref.		st.	Kr.	öre.
<i>Kronojord, hvars innehafvare deltaga i sjösänkningen.</i>																												
Asker	St. Mellösa	3	Åkesberg	f. d. Militieboställe	104	185	585	64	160	89	20	335	46	87	174	57	67	1870	1890	9,140	84	2,285	21	11,426	05	109	25	
	Asker	3	Via	»	351	114	1,967	60	778	78	59	1,139	20	70	360	42	11	1870	1890	18,871	66	4,717	91	23,589	57	67	14	
Sköllersta	Sköllersta	1/2	Ärla	Länsmansboställe	9	131	52	69	35	12	67	44	37	06						484	01	121	—	605	01	64	29	
	Gällersta	1	Attersta	Kronofogdeboställe	1	26	6	05	3	55	67	4	57	79						53	47	13	37	66	84	61	88	
Asker	St. Mellösa	1	Vähla	Länsmansboställe	63	83	354	25	129	56	35	239	18	66	109	62	31			5,739	87	1,434	97	7,174	84	113	42	
<i>Kronojord, hvars innehafvare ej deltaga i sjösänkningen.</i>																												
Örebro	Långbro	2	Rynninge	f. d. Hosp.-hemman	65	10	—	365	75	148	29	44	259	88	07	111	58	63	1881	1885	5,842	66	1,459	66	7,302	32	111	81
Glanshammar	Glanshammar	1	Äfversta	f. d. Militieboställe	11	15	3	64	27	41	07	26	50	54	70	9	47	44	1876	1896	496	08	124	02	620	10	53	93
Asker	St. Mellösa	2	Biskopsvrak	»	325	—	8	1,820	14	428	34	21	887	88	88	459	54	67	1877	1897	24,061	87	6,015	46	30,077	33	92	54
		1	Egeby	»	104	36	583	03	191	56	17	343	83	92	152	27	75	1880	1900	7,973	25	1,993	31	9,966	56	95	74	
		1/2	Helgesta	»	37	22	6	211	15	65	26	28	117	59	22	52	32	94	1875	1895	2,739	97	684	99	3,424	96	90	82
		1	Råsta	»	127	13	4	713	54	174	41	05	290	68	37	116	27	32	1876	1896	6,088	06	1,522	02	7,610	08	59	72
	Asker		Berga utäng	»	1	26	—	10	15	5	48	15	7	31	01	1	82	86	1859	1889	95	75	23	94	119	69	66	12
			Malgräfva	»	—	30	—	5	25	2	95	69	3	94	63	—	98	94	1870	1890	51	80	12	95	64	75	68	88
		1	Vahlsta	»	81	81	455	02	195	95	18	329	94	16	133	98	98	1880	1900	7,015	71	1,753	93	8,769	64	107	93	
					755	18	4,228	30	1,253	33	43	2,291	62	96	1,038	29	53			54,365	15	13,590	28	67,955	43			
<i>Kronojord, der genom laga dom förbättringen skall med jord betalas.</i>																												
Örebro	Långbro		Alnängarne	f. d. Landshöfd. bost.	114	27	638	87	225	34	80	417	09	92	191	75	12	1860	1890	10,040	10	2,510	02	12,550	12	110	02	
Summa Summarum					1,398	26	47,833	40	2,586	60	71	4,471	53	96	1,884	93	25			98,695	10	24,672	76	123,367	86			